

PROSTOR

18 [2010] 2 [40]

ZNANSTVENI ČASOPIS ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM
A SCHOLARLY JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

POSEBNI OTISAK / SEPARAT | OFFPRINT

ZNANSTVENI PRILOZI | SCIENTIFIC PAPERS

322-335 TAMARA BJAŽIĆ KLARIN

ZAKLADNI BLOK U ZAGREBU
URBANISTIČKE I ARHITEKTONSKE ODLIKE

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK
UDK 72.036 (497.5 ZAGREB)

FOUNDATION BLOCK IN ZAGREB
ARCHITECTURAL AND URBAN DESIGN FEATURES

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER
UDC 72.036 (497.5 ZAGREB)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU, ARHITEKTONSKI FAKULTET
UNIVERSITY OF ZAGREB, FACULTY OF ARCHITECTURE

ISSN 1330-0652
CODEN PORREV
UDK | UDC 71/72
18 [2010] 2 [40]
267-516
7-12 [2010]

Sl. 1. Rušenje Zakladne bolnice, 1931.
Fig. 1 DEMOLITION OF FOUNDATION HOSPITAL, 1931

TAMARA BJAŽIĆ KLARIN

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
HRVATSKI MUZEJ ARHITEKTURE
HR – 10000 ZAGREB, I. G. KOVAČICA 37

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK
UDK 72.036 (497.5 ZAGREB)

TEHNIČKE ZNANOSTI / ARHITEKTURA I URBANIZAM
2.01.04 – POVIJEST I TEORIJA ARHITEKTURE
I ZAŠTITA GRADITELJSKOG NASLIJEĐA

ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 16. 3. 2010. / 6. 12. 2010.

CROATIAN ACADEMY OF ARTS AND SCIENCES
CROATIAN MUSEUM OF ARCHITECTURE
HR – 10000 ZAGREB, I. G. KOVAČICA 37

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER
UDC 72.036 (497.5 ZAGREB)

TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING
2.01.04 – HISTORY AND THEORY OF ARCHITECTURE
AND PRESERVATION OF THE BUILT HERITAGE

ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 16. 3. 2010. / 6. 12. 2010.

ZAKLADNI BLOK U ZAGREBU URBANISTIČKE I ARHITEKTONSKE ODLIKE

FOUNDATION BLOCK IN ZAGREB ARCHITECTURAL AND URBAN DESIGN FEATURES

INTERNACIONALNI STIL
ZAGREB
ZAKLADNA BOLNICA
ZAKLADNI BLOK

INTERNATIONAL STYLE
ZAGREB
FOUNDATION HOSPITAL
FOUNDATION BLOCK

Zakladni blok u Zagrebu najveći je korpus arhitekture internacionalnog stila u granicama Donjega grada i posljednja dionica izgradnje Trga bana Josipa Jelačića. Gabarite i jedinstveno oblikovanje devet poslovno-stambenih zgrada i nebodera propisala je gradska općina „regulatornom osnovom za predjel zemljišta Zakladne bolnice na Jelačićevu trgu“, usvojenom koncem siječnja 1930. godine. Osnova je bila kompilacija natječajnih radova za parcelaciju i način izgradnje zemljišta Zakladne bolnice iz 1929. i nekoliko regulatornih osnova gradskoga Građevnog odjela. Od raspisivanja natječaja do prodaje prve parcele u proljeće 1932. istodobno su se vodile polemike o izgradnji jedinstvene javne građevine, financirane od gradske općine ili privatnih investitora zainteresiranih za model privatno-javnog partnerstva.

Foundation Block is the biggest architectural complex built in the international style in Zagreb's Lower Town and the last stage of the construction of Ban Jelačić Square. The outline and integral design of the nine commercial and residential buildings were determined by the city council's "master plan for the property owned by Foundation Hospital on Ban Jelačić Square", which was adopted in the end of January 1930. The plan was based on the entries for the 1929 competition for allotment and building design for the plot, and on several master plans of the Municipal Construction Department. The period spanning the competition and the sale of the first plot in spring 1932 saw many disputes on the construction of a public building funded by the city council and private investors interested in public-private partnerships.

UVOD

INTRODUCTION

Zakladni blok, sklop stambeno-poslovnih najamnih zgrada između Gajeve, Ilice, Petriceve i Bogoviceve te južno od nje, najvećim dijelom izgrađen između 1932. i 1937. godine, zaštićeno je kulturno dobro i često citiran primjer visokih dosegâ hrvatske arhitekture između dva svjetska rata.

Realizaciji bloka prethodili su opći natječaj za parcelaciju i način izgradnje zemljišta te regulatorna osnova koja se u nekoliko navrata mijenjala, što je determiniralo njegovu fizionomiju. Članak donosi kronologiju tih događaja i prikazuje alternativne prijedloge za ne samo formalno, već i prostorno i funkcionalno jedinstvenu građevinu, sa sadržajima javne namjene. Javnost i dio struke zagovarali su upravo tu opciju.

ZAKLADNA BOLNICA I PRVA PARCELACIJSKA OSNOVA

FOUNDATION HOSPITAL AND THE FIRST ALLOTMENT PLAN

Izgradnja Zakladnog bloka bila je uvjetovana rješavanjem zahtjevnoga socijalnog, zdravstvenog i financijskog problema podizanja nove i uklanjanja stare zgrade Zakladne bolnice, po kojoj je i dobio ime – „sramote i rugla na glavnom zagrebačkom trgu”.¹ Nakon pet desetljeća ustrajnog zalaganja skup i složen pothvat reguliran je u listopadu 1929. godine zakonom o zakladi Zakladna bolnica u Zagre-

bu, osnovanoj „u cilju podizanja, uređenja, upravljanja i unapređenja Zakladne bolnice”.² Staroj zgradi presudila je odluka o financiranju izgradnje nove bolnice dijelom i sredstvima od prodaje zakladinih nekretnina, od kojih je najvrjednije bilo upravo zemljište na Trgu bana Jelaića. Bolnica se stoga morala privremeno preseliti, a dotrajala zgrada, u nekoliko navrata dograđivana klasicistička dvokatnica s kapelicom Trpećeg Isusa, stara 126 godina, srušiti, a atraktivno zemljište rasparcelirati i prodati.³ Izgradnja nove bolnice planirana je u zajednici s klinikama Medicinskog fakulteta na fakultetskom zemljištu na Šalati, još jednom dugogodišnjem zdravstvenom i prosvjetnom problemu Zagreba.⁴ Sve navedene poslove preuzeo je tzv. Zakladni odbor sastavljen od predstavnika utemeljitelja, koji su već na prvoj sjednici potvrdili prodaju zemljišta, povjerali izradu parcelacijske osnove gradskom Građevnom odjelu i donijeli odluku o raspisivanju međunarodnog natječaja za generalnu osnovu Zakladne bolnice i klinika.⁵

Osnova je gradu bila jamstvo da će – neovisno o investitoru – buduća izgradnja, presudna za konačno uređenje glavnoga trga i stoga stvar od javnoga interesa, biti tretirana kao jedinstven sklop, gabaritima i građevnom linijom usklađena sa zgradom Hotela Milinov arhitekta Dionisa Sunka i palačom Prve hrvatske štedionice Josipa Vancaša. Istodobno je ta ista osnovavisokim postotkom izgrađenosti i katnošću trebala Zakladi i investitorima osigurati što veću zaradu i rentabilnost ulaganja. Na rješenje je utjecalo i probijanje Bogoviceve do Gajeve ulice te smještaj kapelice Trpećeg Isusa i bolničke ljekarne u Ilici, zakonom izuzetih od prodaje. Treba istaknuti da od samoga početka nije bila isključena mogućnost da čitavo zemljište kupi jedna fizička ili pravna osoba.⁶

Izrađena u samo nekoliko dana, prva je osnova bila pragmatičan shematski rad, očit primjer maksimalnog iskorištavanja zemljišta, protivno esencijalnim zahtjevima suvreme-

1 *** 1930.v

2 Inicijativa za rušenje bolnice, otvorene 1804., pokrenuta je 1880-ih. Prva zapreka bila je 31 godinu duga parnica zbog protuzakonitog upisa vlasništva upravitelja bolnice reda Milosrdne braće. [BAZALA, 1969: 156-159; *** 1929.b: 9]

3 Sredstva za gradnju trebali su osigurati grad Zagreb, Savska banovina, Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja te Invalidski fond. [*** 1929.a, b]

4 Zakon je propisao i suradnju bolnice s fakultetom, koji je godinama pokušavao izgraditi zgrade svih klinika na Šalati. [*** 1929.b: 9; BAZALA, 1975: 24-25; *** 1930.h]

5 Zakladni, tj. upravni odbor činilo je 5 predstavnika utemeljitelja gradske općine, Savske banovine, Ministarstva socijalne politike i narodnog zdravlja, Zagrebacke nadbiskupije i Prvostolnog kaptola. Sjednica je održana 18.10.1929. [*** 1929.b, c]

6 *** 1929.b, c

nog urbanizma i građenja. Probijanjem Bogovićeve i Petrićeve do Tesline ulice zemljište je fizički podijeljeno na dva klasična bloka s previsokim zgradama. Kapelica je smještena u urbanistički nedefiniranom dvorištu većeg bloka s prilazom iz Ilice. Cijelim sklopom dominirao je dvanaesterokatni neboder na uglu Ilice i Gajeve, modus ostvarivanja najvećeg profita, pandan tornju susjednog hotela i u vizuri grada prepoznatljiva vertikala na početku najduže zagrebačke ulice.⁷ Po mnogo čemu dvojbena je osnova zadovoljila Zakladni, ali ne i građevno-regulatorni odbor. Svjesni važnosti izgradnje, članovi odbora usvojili su prijedlog zagrebačke sekcije Udruženja jugoslavenskih inženjera i arhitekata (UJIA) o raspisivanju općega jugoslavenskog natječaja za „osnovu parcelacije i način izgradnje zemljišta ‘Zakladne bolnice’ na Jelačićevom trgu, te s time u vezi za urbanističko rješenje zapadne strane Jelačićevog trga i usca oko Ilice na Trg”.⁸ Natječaj je u ime Zakladnog odbora raspisalo Gradsko poglavarstvo 6. studenoga 1929. godine.⁹

Javnost je pomno pratila sva zbivanja vezana za izgradnju bolnice i njezino zemljište pa je čim je natječaj raspisan, apelirala na općinu da kupi zemljište i izgradi zdanje od općeg interesa.

Otvoreno pitanje o kojem se polemiziralo sve do prodaje prve parcele bilo je: da li graditi gradsku vijećnicu i uredske prostorije ili zdanje s rentabilnim sadržajima poput trgovina, ureda i stanova, te prihodom od najma relativno brzo povratiti uložena sredstva?¹⁰ Kako je već samo pomicanje izgradnje nove bolnice s mrtve točke bilo velik uspjeh grada, suočenog nakon Prvoga svjetskog rata s dotad nepoznatim društvenim procesima, stambenom krizom, deficitom komunalnih, obrazovnih i zdravstvenih ustanova, gradski se opći nisu željeli upustiti i u taj pothvat, a općinjavali su se kreditnom prezaduženosti u tekućem izgradnjom gradske tržnice na Dolcu, klaonice u Heinzelovoj, južnog kolektora i kuca za najsiromašnije.

7 Manje zemljište imalo je 3, a veće 8 parcela. Uz prilaz bila je planirana i ljekarna. [*** 1929.e]

8 Regulaciju ugla s Radicevom potaknulo je i probijanje ulice između Radiceve i Mesničke. Paralelna ulica trebala je rasteretiti Ilicu i osigurati lakšu opskrbu tržnice. [*** 1929.d, h]

9 Sve tehničke poslove oko provedbe preuzeo je gradski Građevni odjel. [*** 1929.g, h]

10 Jedinstvenu izgradnju zagovarao je i po cijenu „financijskih zrtava” i E. Sen. [SEN, 1930; *** 1929.f]

11 Rok za predaju radova bio je 2.12.1929. U usporedbi s drugim natječajima, izuzev međunarodnih, riječ je o prosječnom odazivu. [BJAŽIĆ KLARIN, 2007: 320-321; *** 1929.g; 1930.a]

12 Članovi žirija bili su i: P. Deutsch, V. Heinzel i A. PISAČIĆ. Raspisom su bile predviđene tri nagrade. [G. V., 1930.a]

13 Odluka je potvrđena nakon izlaganja E. Šena o žiriranju na sjednici 8. siječnja. [G. V., 1930.a]

SL. 2. ZAKLADNA BOLNICA NA TRGU BANA JOSIPA JELAČIĆA U ZAGREBU, 1931.

FIG. 2 FOUNDATION HOSPITAL ON BAN JOSIP JELAČIĆ SQUARE, ZAGREB, 1931

NATJEČAJ ZA OSNOVU PARCELACIJE I NAČIN IZGRADNJE ZEMLJIŠTA ZAKLADNE BOLNICE NA TRGU BANA JOSIPA JELAČIĆA

COMPETITION FOR ALLOTMENT AND BUILDING DESIGN FOR FOUNDATION HOSPITAL'S PLOT ON BAN JELAČIĆ SQUARE

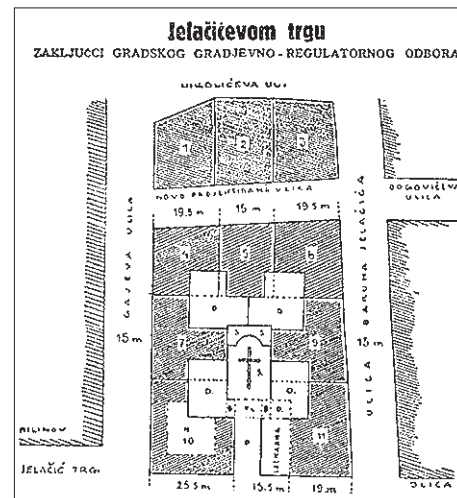
Nakon isteka roka od mjesec dana na natječaj je pristiglo dvadeset i pet radova, od toga po dva iz Berlina, Leipziga i Pariza.¹¹ Ocjenjivački sud prepustio je žiriranje uzem odboru – Edi Šenu, Aleksandru Freudenreihu, Stjepanu Hribaru, Mati Jurkoviću i Juraju Denzleru. Umjesto propisanih nagrada, odbor je sugerirao dodjelu četiri *ex aequo* nagrade i dva otkupa jer „nijedna od predloženih osnova nije udovoljila svim zahtjevima programa”.¹² Prijedlog je prihvaćen. Početkom siječnja 1930. godine nagrađeni su projekti Drage Iblera, Milovana Kovačevića, Zdenka Strižića te tvrtke Sunko & Jungmann, tj. Dioniza Sunka i Rudolfa Jungmanna. Radovi Josipa Pičmana i Stjepana Planica otkupljeni su.¹³

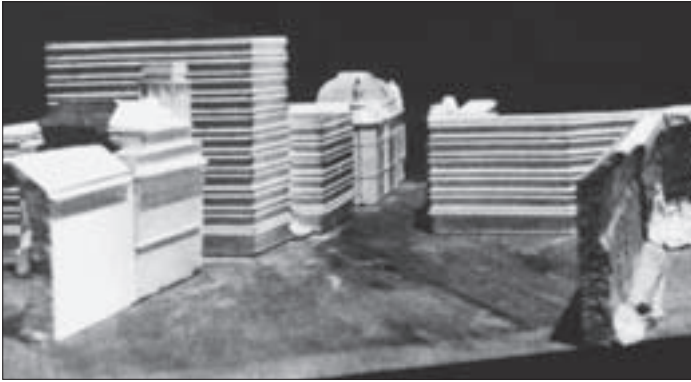
Izuzev etabliranoga Dioniza Sunka *jurori* su podržali novu generaciju arhitekata, predvodnike *novoga građenja*, prvi put materijaliziranog na istočnoj strani istoga trga intervencijom Petera Behrensa na zgradi Stern 1928. godine. Natječaj je mladima bio prva prilika za afirmaciju u Zagrebu i stoga ključni događaj u kronologiji prihvaćanja *nove arhitekture*.

No, natječajna zadaća – parcelacija zemljišta, utvrđivanje građevnog pravca i gabarita buduće izgradnje – znatno je ograničila primjenu njezinih načela. Ona su svedena isključivo na formalnu razinu, geometrijske volumene s tek naznačenom katnošću. Arhitektonski projekti pojedinih zgrada ili čitavog sklopa unutar zadanih parametara prepušteni su investitorima i njihovim arhitektima. Od natjecatelja se zapravo očekivalo isto što i od gradskoga Građevnog odjela, a nagrađeni su

SL. 3. GRADSKI GRAĐEVNI ODJEL: ZAKLADNI BLOK, PRVA OSNOVA ZA PARCELACIJU, 1929.

FIG. 3 MUNICIPAL CONSTRUCTION DEPARTMENT: FOUNDATION BLOCK, FIRST ALLOTMENT PLAN, 1929

SL. 4. M. KOVAČEVIĆ: ZAKLADNI BLOK, NATJEČAJNI PROJEKT, NAGRADE 1 OD 4, *EX AEQUO*, 1929.

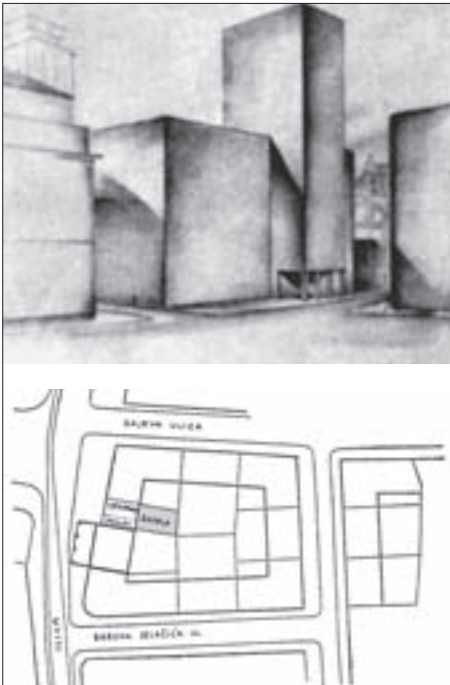
FIG. 4 M. KOVAČEVIĆ: FOUNDATION BLOCK, COMPETITION ENTRY, AWARDS 1 OF 4, *EX AEQUO*, 1929

SL. 5. Z. STRIŽIĆ: ZAKLADNI BLOK, NATJEČAJNI PROJEKT, NAGRADE 1 OD 4, *EX AEQUO*, 1929.

FIG. 5 Z. STRIŽIĆ: FOUNDATION BLOCK, COMPETITION ENTRY, AWARDS 1 OF 4, *EX AEQUO*, 1929

SL. 6. D. IBLER: ZAKLADNI BLOK, NATJEČAJNI PROJEKT, NAGRADE 1 OD 4, *EX AEQUO*, 1929.

FIG. 6 D. IBLER: FOUNDATION BLOCK, COMPETITION ENTRY, AWARDS 1 OF 4, *EX AEQUO*, 1929

i ispunili ta očekivanja – zatvorili trg i oblikovali rentabilan kompaktni blok, uravnotežen s okolnim zgradama, uključujući one na uglu trga, Ilice i Radićeve te južno od produžene Bogoviceve ulice. Blok kao prihvatljiv način izgradnje diktirali su donjogradska urbana matrica i osnova Građevnog odjela, odnosno mogućnost parcijalne prodaje zemljišta, iako je nedostataka bloka bio svjestan i ocjenjivački sud.¹⁴

Ibler, Kovačević i Sunko ponudili su u osnovi slične prijedloge. Do Radićeve ulice slijedili su južnu građevnu liniju trga te su upravo na tome mjestu građevinom zakoracili na Ilicu i trgu dali pravilan jugozapadni ugao. Najradikalniji u iskoraku bio je Ibler, čiji je „toranj babilonski”, oslonjen na glavni korpus bloka i četiri stupa, fizički prekoračio dio Ilice. Građevni pravac stare bolnice u Ilici jedino je slijedio Zdenko Stržić, uspješno eliminirajući prenametljivu masu građevine, preniske za ukus žirija, uvlačenjem viših katova u ravninu s hotelom i formiranjem terase na razini prvoga kata na uglu Gajeve ulice. Monolitnu strukturu većeg bloka nagrađeni su arhitekti razgradili i stepenastim uvlačenjem viših katova te artikuliranjem vertikalnih akcenata, izuzev Stržića. Oblikovno najpretenciozniji rad predložio je Dioniz Sunko. Uvecana deveterokatna replika susjednog hotela nepotrebno je opteretila trg još jednim stiliziranim tornjem, a stilske unifikacije modnim *art-decôom* nije bila pošteđena ni južna strana trga. Ugao trga, Ilice i Radićeve bio je uglavnom visinom usklađen s glavnim korpusom bloka.¹⁵

Žiri je zainteresirao i rentabilan prijedlog trgovačke ulice na mjestu neiskorištenoga unutrašnjeg dvorišta Stjepana Planića. Osnovom u obliku potkove Planić je sačuvao i kapelicu, ali je dezintegrirao iličko pročelje i pregresivno istupio na trg.¹⁶ Pićmanov otкупljeni projekt promovirao je „novi arhitektonski smjer – purizam” i zapravo predložio učmal blok s loše ukomponiranim nebodom.¹⁷ Javnosti su najzanimljiviji bili *jurorima* neprihvatljivi avangardni projekti Jurja Neidhardta i Ernesta Weissmanna udruženog s

kolegama iz Le Corbusierova atelijera, Japancom Kunijom Maekawom i Amerikancem Normanom Riceom.¹⁸ Oba su projekta negirala klasičan blok i predložila jedinstveni objekt – Neidhardt amfiteatralnu građevinu s klasičističkom kapelicom, a Weissmann višenamjensko javno zdanje skeletne armiranobetonske konstrukcije i ovješena staklenog pročelja. „Zagrebački Centrosoyuz”, arhitektonski dorečen objekt sa stupovima podignut na visinu prvog kata, bio je fragment zoniranoga otvorenoga grada budućnosti, kojega je temeljne postavke i glavne funkcije – stanovanje, promet, proizvodnju i konzum – Weissmann javno izložio.¹⁹

Predstavljanje natječajnih radova u tiskovinama i Ulrichovu salonu označilo je službeni početak javne borbe za prihvaćanje *novoga građenja*.²⁰ Najtiražnije zagrebačke dnevne novine „Jutarnji list” i „Novosti” zauzele su

14 E. Šen je istaknuo da je glavno težište problema bilo u „urbanističkom rješenju, tj. u regulaciji zapadne strane Jelačićevog trga, pa je jury poglavito s ovoga gledišta i ocjenjivao natječajne radove” te da se zahtjev za što većim brojem parcela u biti „kosi s današnjim urbanističkim načelima, jer se za ispravnu i higijensku izgradnju baš protivno nastoji zemljišta komasirati u što veće građevne blokove”. [G. V., 1930.a; FREUDENREICH, 1930: 9; ŠEN, 1930.]

15 *** 1930.z: 88-89

16 Planić je na natječaj predao i projekt megastrukture koja varirajući ideju unutrašnje ulice prelazi Ilicu i zatvara zapadnu stranu trga. [*** 1930.b, e, x: 11]

17 G. V., 1930.a; *** 1930.z: 88; F. B., 1930.a

18 Sudjelovanjem Japanca K. Maekawe i Amerikanca N. Ricea prekršena su pravila natječaja. [*** 1930.z: 88; REV-NOLDS, 2001: 67-69]

19 ČORAK, 1981: 165; WEISSMANN, 1930.

20 Izložba je održana od 12. do 19. siječnja. [BJAŽIĆ KLARIN, 2007: 315 i 320]

21 „Koprive” su objavile nekoliko pjesama i karikatura. [BJAŽIĆ KLARIN, 2008: 26-27; *** 1930.g, o, p]

22 G. V., 1930.a; *** 1930.c, d, f

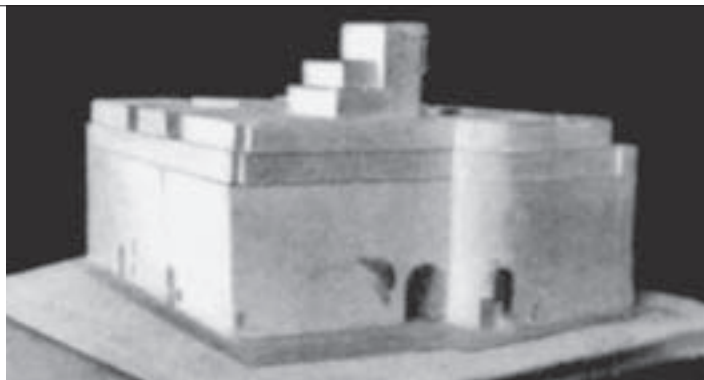
23 Natječaj je pohvalila i zagrebačka sekcija UJIA. [*** 1930.b, e, y: 175]

24 J. Pićmana uvrijedila je Brozovićeva ocjena njegova projekta. [F. B., 1930.a, b; PIĆMAN, 1930: 9]

25 F. B., 1930.a

26 Pitanje prometa trebala je riješiti regulatorna osnova Zagreba. [FREUDENREICH, 1930: 8; ŠEN, 1930; *** 1930.r]

27 *** 1930.a

suprotne pozicije. Konzervativni „Jutarnji list” proglasio je natjecaj potpunim neuspjehom, ne suzdržavši se ni od ismijavanja.²¹ Serijom anonimnih senzacionalističkih članaka stao je u obranu Zagreba od pomodnih ‘goliš’ kubusa uvezenih iz Europe, ističući da su se na natjecatelji umjesto parcelacijom, prometom i kapelicom bavili umjetničkim oblikovanjem.²² Liberalnije „Novosti” pohvalile su gradsku općinu zbog raspisivanja natjecaja i objektivnije ocijenile radove, ističući i njihove kvalitete i nedostatke.²³ Uslijedila je i javna polemika između Josipa Picmana, potpisanog „u ime mnogih”, i profesora Srednje tehničke škole Franje Brozovića. Žaleći zbog suzdržanosti provjerenih stručnjaka, Brozović je radove mladih smatrao oponašanjem „tzv. konstruktivizma u arhitekturi, koji se kod nas još uvijek nije udomio izim sa izvedbom dosadašnjih par objekata”.²⁴ O Brozovićevoj upućenosti u aktualna svjetska događanja dovoljno govori shvaćanje *novoga građenja* kao prolazne manire, za koju se „ne zna kako će dugo ostati u modi”, prikladne za nove dijelove grada, ali ne i za središnji gradski trg.²⁵ Prozvanima su se osjetili i članovi žirija, Aleksandar Freudreich i Edo Šen. Javnost su upozoravali na nerazumijevanje i pogrešno tumačenje projekata, jer ni arhitektonski stil, ni promet nisu bili predmetom natjecaja te je

o njima bilo besmisleno raspravljati. *Nota bene*, i Šen i Freudreich izbjegli su raspravu o novim tendencijama. Šen ih prešućuje, dok se Freudreich zalaže za „ozbiljnu jednostavnost, koja vuče svoj korijen u prošlosti našoj, u tradiciji našoj”, materijaliziranu natjecajnim projektom palače Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti na današnjem Trgu žrtava fašizma.²⁶

REGULATORNA OSNOVA GRADSKOGA GRAĐEVNOG ODJELA

MASTER PLAN OF THE MUNICIPAL ARCHITECTURE DEPARTMENT

Natjecaj je imao uobičajen ishod. Izradu osnove „koja će najbolje odgovarati intencijama općine i arhitektonske skladnosti Jelačićevog trga” preuzeo je gradski Građevni odjel.²⁷ Sredinom siječnja 1930. predstavljene su čak dvije, od kojih je jedna na preporuku neimenovanih članova žirija i prihvaćena – pod uvjetom da se postigne veća rentabilnost parcelacije. Osnova je kombinirala pojedine ideje nagrađenih radnji, standardan četverokatni blok s Iblerovim četrdeset i dva metra visokim neboderom i Stričićevom prizemnicom s terasom na uglu Gajeve i Illice. Susretljivošću nadbiskupa Antuna Bauera, a

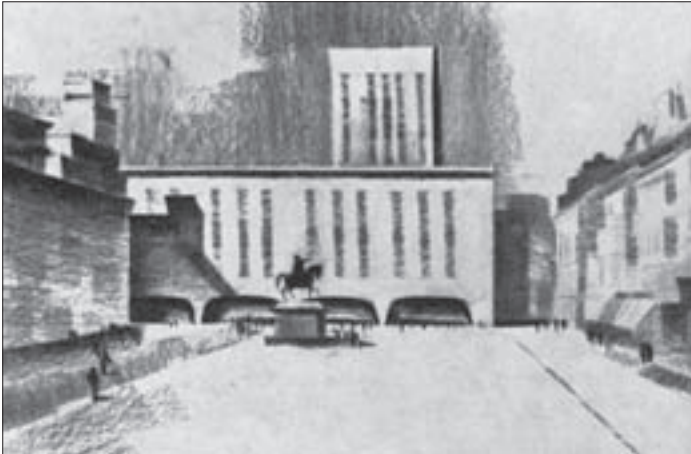
SL. 7. D. SUNKO I R. JUNGSMANN: ZAKLADNI BLOK, NATJECAJNI PROJEKT, NAGRADE 1 OD 4, *EX AEQUO*, 1929.

FIG. 7 D. SUNKO AND R. JUNGSMANN: FOUNDATION BLOCK, COMPETITION ENTRY, AWARDS 1 OF 4, *EX AEQUO*, 1929

SL. 8. S. PLANIĆ: ZAKLADNI BLOK, NATJECAJNI PROJEKT, NAGRADE 1 OD 2, *EX AEQUO* OTKUPA, 1929.

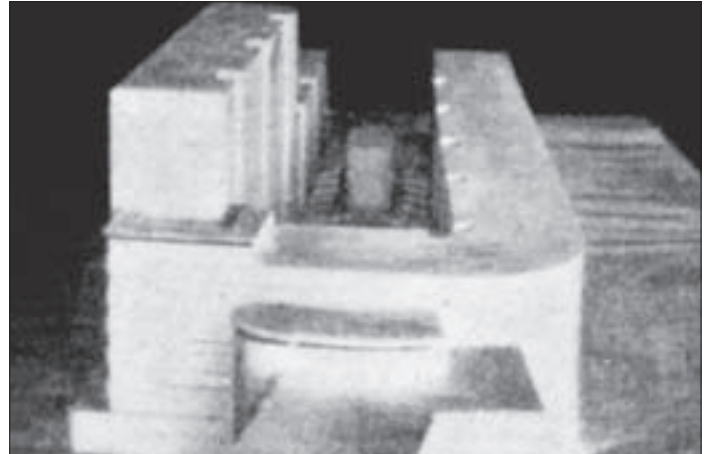
FIG. 8 S. PLANIĆ: FOUNDATION BLOCK, COMPETITION ENTRY, AWARDS 1 OF 2, PURCHASE PRIZE (*EX AEQUO*), 1929

SL. 9. S. PLANIC: ZAKLADNI BLOK, NATJEČAJNI PROJEKT, BEZ NAGRADE, 1929.

FIG. 9 S. PLANIC: FOUNDATION BLOCK, COMPETITION ENTRY, UNRANKED, 1929

SL. 10. J. PIĆMAN: ZAKLADNI BLOK, NATJEČAJNI PROJEKT, NAGRADE 1 OD 2, EX AEQUO OTKUPA, 1929.

FIG. 10 J. PIĆMAN: FOUNDATION BLOCK, COMPETITION ENTRY, AWARDS 1 OF 2, PURCHASE PRIZE (EX AEQUO), 1929

na prijedlog žirija, odustalo se i od smještaja kapelice u Ilici jer je „svako rješenje zahtijevalo velike gubitke za zakladu u zemljištu, a tešku nepriliku za rješenje ostalih problema, arhitektonskog, prometnog...”. Kapelica se mogla nalaziti u Bogovićevoj ili u Petricevoj ulici, a ako ni to ne bi bilo izvedivo, tada u unutrašnjosti bloka s natkrivenim prilazima iz Ilice i Gajeve.²⁸

Građevni je odjel i novu osnovu, četvrtu po redu, dovršio u nekoliko dana. Bloku sa sedam stambeno-poslovnih zgrada, nebodrom, kapelicom i neiskorištenim unutrašnjim dvorištem povećana je katnost. Osnova je većim dijelom bila kompilacija prve osnove odjela i po broju parcela i smještaju kapelice s prilazom iz Ilice, sličnog joj Iblerova natječajnog projekta.²⁹ Jedinstvenost bloka, gabarita i oblikovanja zajamčena je striktno propisanom visinom do glavnoga vijenca, provlačenjem vijenca prizemnice na uglu Gajeve i trga kroz čitav blok i obveznom revizijom Odbora za prosuđivanje pročelja svih projekata. Dio natječajnih zadataka ni tada nije bio riješen, odnosno nije se previše zamaralo ni dvorištem, ni kapelicom, ni izgradnjom parcela južno od Bogovićeve. Ugrađivanje kapelice između peterokatnica u Petricevoj i oblikovanje završetka šesterokatne uglovnice Gajeve – Ilica stepenastim uvlačenjem viših katova poput Hotela Milinov dobar je pokazatelj razine i shematskog poimanja arhitekture. Vertikalni akcenti ponovljeni su i na oba ugla spoja Gajeve i Bogovićeve, na južnoj strani izgrađene četverokatnicama.

Osnovu su po hitnom postupku od 20. do 29. siječnja 1930. usvojili Zakladni i građevno-regulatorni odbor te Gradsko zastupstvo.³⁰ Načelno preuzimanje Iblerove osnove, najviše kritizirane među nagrađenim radovima, nije oduševilo ni javnost ni Iblera. Iako se predajom natječajnog rada odrekao svih autorskih prava, u javnom obraćanju omalovažavao je intervencije, inzistirajući na suradnji s odjelom. Mišljenje dijela struke o osnovi, odno-

sno o bloku, izrekao je Vladimir Antolić u predavanju „Grad i društvo” dvije godine poslije, navodeći ga kao „primjer maksimalne eksploatacije nezdravom izgradnjom u cilju sto većeg profita”.³¹

PRIPREME – PRIVREMENO PRESELJENJE BOLNICE, RUŠENJE STARE ZGRADE I PRODAJA ZEMLJIŠTA

PREPARATIONS – DEMOLITION OF THE FORMER BUILDING, TEMPORARY RELOCATION OF THE HOSPITAL, AND SALE OF THE PLOT

Pošto je usvojena, osnova je do daljnjega stavljena na čekanje. Zanimanje za atraktiv-

²⁸ G. V., 1930.b, c; *** 1930.i

²⁹ Zemljište je rasparcelirano na 12 parcela – veće na 9, a manje, južno od Bogovićeve, na 3. Sjeverno od Ilice ucrtane su 4 parcele namijenjene četverokatnicama. Peterokatnice su imale visinu od 24,5 m, a šesterokatnica na uglu s Gajevom 28 m, mjereno od pločnika na uglu Gajeve i trga do glavnog vijenca. [Gradsko zastupstvo, 1930.a; IBLER, 1930: 10; *** 1930.l, n]

³⁰ Gradsko zastupstvo, 1930.a; *** 1930.j, m

³¹ E. Sen bio je misljenja da bi Ibler trebao biti zadovoljan i ne tražiti nesto čega se odrekao predajom rada. Nadalje „što se on pak nadalje buni da je konačni projekt građevnog ureda mlitav i neodlučan, sigurno je da se to odnosi samo na korekture a ne na idejni sadržaj njegove osnove. Jer to bi značilo dirati u svoje vlastito gnjezdo što mu svakako valjda nije bila namjera”. [IBLER, 1930; KOLACIO, 1983; PLANIC, 1933: 167; SEN, 1930.]

³² *** 1931.e

³³ Ubogari su bili preseljeni u gradske kuće na Selskoj. Preseljenje je pratila polemika između J. Locherta i P. Čulumovića, koji je poput V. Heinzela i M. Pilara bio protiv provizornog smještaja strahujući da će postati trajan. [ČULUMOVIC, 1930; LOCHERT, 1930.a, b; *** 1930.s, t, u]

³⁴ Gradsko zastupstvo, 1930.b

³⁵ Sučić, 1931.; *** 1930.aa

³⁶ Natječaj za rušenje raspisan je 28.1.1931. Rušenje je nadzirao I. Juranović. [*** 1931.a, b, c, d, f, h]

³⁷ Za treću varijantu zalagao se bilježnik M. Miškulin. Gradski zastupnik I. Persić bio je protiv seljenja vijećnice s Gornjega grada. [KORENIC, 1931.a, b; MIŠKULIN, 1931; PERSIĆ, 1931; *** 1931.g, j]

³⁸ Među interesentima bila je i tvrtka Bata. [*** 1931.i]

no zemljište pokazali su i domaći i inozemni investitori, nudeći izgradnju jedinstvenog zdanja koje bi nakon dvadeset godina prešlo u vlasništvo grada.³² Zaklada je u što kraćem roku trebala osigurati uvjete za prodaju zemljišta – privremeno preseliti bolnicu i ukloniti staru zgradu. Za provizorni smještaj prihvatila je zgrade gradske ubožnice i Ortopedske bolnice na Svetom Duhu, dograđene i adaptirane prema projektu Stjepana Hribara, Josipa Seissela i Antuna Ulricha.³³ Hribar je predložio i usvojenu manju izmjenu osnove. Građevni pravac prizemnice na uglu Gajeve i Illice produžen je do nebodera, a uglovnice Illica – Petriceva na višim katovima uvučen za pola metra.³⁴ Pacijenti su iz ‘špitala’ preseljeni koncem siječnja i početkom veljače 1931. godine.³⁵ Na red je napokon došlo desetljećima iščekivano uklanjanje bolničke zgrade. Između pet ponuda za rušenje Zaklada se odlučila za senzacionalnu ponudu Dragutina Peške, posjednika iz Soblinca pokraj Sesveta. Umjesto oko milijun dinara, koliko su tražili konkurenti, građevinske tvrtke Pollak i Bornstein, Adolf i Ernest Ehrlich, Josip Dubsky i drug i trojica „drugova iz Zagreba”, Peška je Zakladi za zgradu platio 135.000 dinara i 16. veljače

započeo s rušenjem. Profit je ostvario prodajom građevinskog materijala, razgrabljenog na samom gradilištu i upotrijebljenog za gradnju radničkih kuća južno od pruge, ali i ‘palaća’ u istočnom dijelu grada.³⁶

Skidanjem prvih crjepova započele su i nove spekulacije o prodaji i izgradnji zemljišta. Novine su se u ime Zagrepčana ponovno zalagale za javni komercijalni objekt u vlasništvu općine s uslužnim sadržajima, dvoranom za kino i koncerte te stanovima, dok je *monsinjor* Stjepan Korenić zagovarao izgradnju vijećnice s trgovinama u prizemlju i uredskim prostorijama, za kojih je najam grad svake godine plaćao milijun dinara. Jedan od ne manje važnih argumenata za angažman općine bila je i korekcija za običan puk astronomske najamnina.³⁷ Treća opcija bila je također izgradnja rentabilnoga javnog objekta privatnim kapitalom, koji bi nakon povrata uloženi sredstava uz određeni postotak zarade bio prepušten gradu. Protiv krupnoga kapitala bili su i investitori zainteresirani za pojedinačne parcele.³⁸ Zakladi je navodno bilo svejedno tko će kupiti zemljište: „pojedinaac ili više privatnika, javne, domaće ili ino-

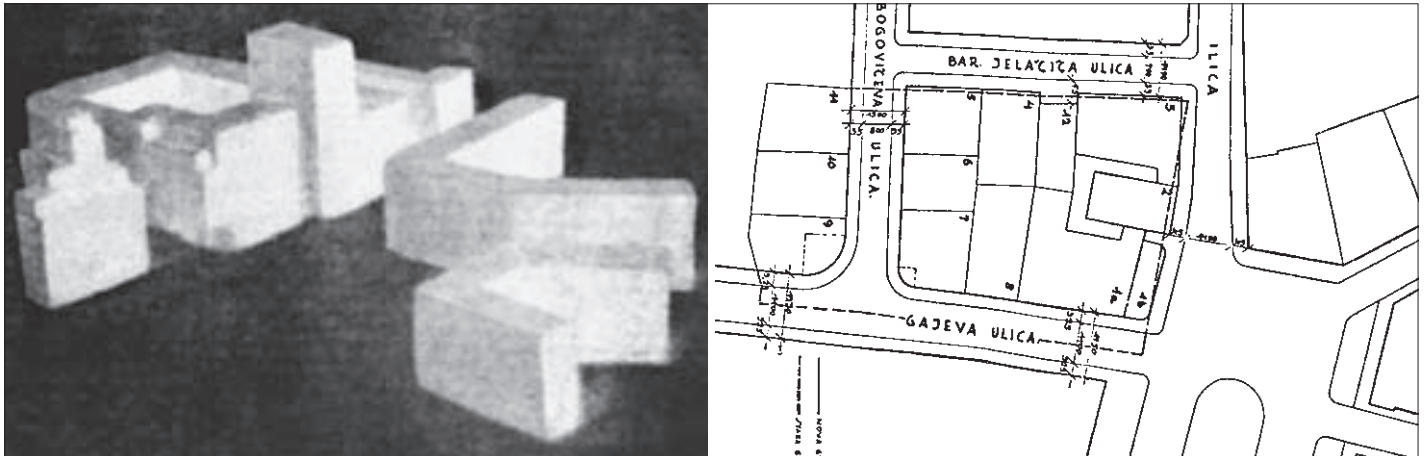
SL 11. J. NEIDHARDT: ZAKLADNI BLOK, NATJECAJNI PROJEKT, BEZ NAGRADE, 1929.

FIG. 11 J. NEIDHARDT: FOUNDATION BLOCK, COMPETITION ENTRY, UNRANKED, 1929

SL 12. E. WEISSMANN: ZAKLADNI BLOK, NATJECAJNI PROJEKT, BEZ NAGRADE, 1929.

FIG. 12 E. WEISSMANN: FOUNDATION BLOCK, COMPETITION ENTRY, UNRANKED, 1929

SL. 13. GRADSKI GRADEVNI ODJEL: ZAKLADNI BLOK, OSNOVA ZA PARCELACIJU I NAČIN IZGRADNJE, 1930.

FIG. 13 MUNICIPAL ARCHITECTURE DEPARTMENT: FOUNDATION BLOCK, PLAN OF ALLOTMENT AND BUILDING DESIGN, 1930

zemne ustanove”.³⁹ Glavni cilj bio je zaraditi što više novca u korist nove bolnice. Interesenti su mogli kupiti pojedinačne parcele, odvojeno zemljište sjeverno i južno od Bogovičeve ili cijelo za 25 milijuna dinara.⁴⁰ Kupci čitavog zemljišta i dalje su imali prednost.

Licitacija putem pismene ponude oglašena je u ožujku 1931. godine.⁴¹ Očišćeno zemljište s ostatkom bolničke zgrade s ljekarnom Zaklada je preuzela 24. travnja 1931. Sljedećeg dana Peška je proslavio svoj podvig „domaćom purgerskom veselicom” na „špitalskom gruntu na Harmici”.⁴²

Zakladi nije bilo do slavlja. Pretpostavka da će parcele biti razgrabljene nije se ostvarila. Prispjele su mnogo niže ponude od očekivanih, a za pojedine parcele nije bilo interesenata. Za kupnju pojedinačnih parcela javilo se jedanaest ponuđača.⁴³ Zaprimljene su i tri ponude za kupnju i izgradnju čitavog zemljišta – odmah odbijena ponuda arhitekta Stevana Savića iz Chicaga, te građevnog poduzeća Braća Carnelutti d.d. udruženog s belgijsko-švicarskim bankovnim konzorcijem i Karla Seidela iz Dresdena, odnosno Dušana Plavšića u ime njemačko-američkog kapitala.⁴⁴ Obje ove ponude predložile su isti model financiranja i sličan građevni program, ali različit obuhvat – braća Carnelutti bila su zainteresirana samo za veći blok, a Plavšić za čitavo zemljište. Investitori bi gradu isplatili 25 milijuna dinara za zemljište i na njemu podigli multifunkcionalan najamni objekt koji bi nakon amortizacije ulaganja za 18 ili 20 godina prešao u vlasništvo grada. Opcina je trebala osigurati čitav posao obveznicama i ugovorom o najmu ionako iznajmljivanih uredskih prostorija.⁴⁵

I projekt braca Carnelutti i onaj Josipa Picmana i Josipa Seissela za Dušana Plavšića nudili su 1931. godine objekt, suvremen i za današnje pojmove, s raznorodnim sadržajima – kapelicom, kino i koncertnom dvoranom, predloženima u natjecajnom projektu Erne-

sta Weissmanna, s restoranom, kavanom s terasom na uglu s Gajevom, trgovinama, stambenim i uredima koncentriranim u neboderu, zajedno s budućom gradskom vijećnicom. Projekti su nalikovali i vanjstvom jer su postivali propisanu regulatornu osnovu. Picmanova i Seisselova megastruktura, koja je prelazila Bogovičevu, često pogrešno atribuirana kao natjecajni projekt, promišljenija je i razrađenija u detaljima, ali i manje fleksibilna.⁴⁶ Gradskim zastupnicima i javnosti Picman i Seissel prvi su put konkretno pokazali i kako bi uz utvrđenu regulaciju blok mogao izgledati, uključujući prijedlog ugla s Gajevom bez

39 *** 1931.g

40 *** 1931.aa: 131

41 Ponude su se podnosile do 15.4.1931. [*** 1931.k, l]

42 *** 1931.m, n

43 Zaklada se očitovala o licitaciji 30.5.1931. [*** 1931.o, s]

44 Saviceva ponuda odbijena je „kao nepovoljna i kao neodgovarajuća za naše prilike”. [DAZg-ZGD-ZJT/a i b]

45 Plavšić je nudio amortizaciju za 18, a Carneluttijevi za 20 godina. K. Seidel, tj. ulagači planirali su u Zagrebu osnovati građevinsku tvrtku. [DAZg-ZGD-ZJT/b; *** 1931.o]

46 Na pogrešno atribuiranje Picmanova i Seisselova projekta upozorio je Z. Kolacio 1983. [KOLACIO, 1983.]

47 Braća Carnelutti i D. Plavšić bili su saslušani od odbora u sastavu: A. Pisačić, N. Hoffer, R. Siebenschein, D. Saj i J. Banjanin. [DAZg-ZGD-ZJT/b; *** 1931.p]

48 DOMLIJAN, 1979: 183-185

49 *** 1931.r, s

50 Odluka o gradnji palače i izmjeni osnove donesena je 30.6.1931. I dalje se prodavalo 11 parcela. Javna usmena licitacija održana je 17.8.1931. Ponude su dali L. Schlanger, tvrtka Cernjak i Neumann, jedna banka i ing. Havlicek. [*** 1931.u, bb, cc]

51 *** 1931.t, v, z, x

52 G. V., 1931; Gradsko zastupstvo, 1931.

53 *** 1931.y

54 Prijedlog su u srpnju 1932. javno predstavili, a zatim i materijalizirali S. Löwy i H. Ehrlich zgradama Schlenger i Mirovinskog fonda Gradske štedionice. Izgradnja prolaza bila je motivirana i povećanjem broja lokala. [LÖWY, 1933; RADOVIĆ MAHEČIĆ, 1999: 36-37; *** 1932.a, b, g]

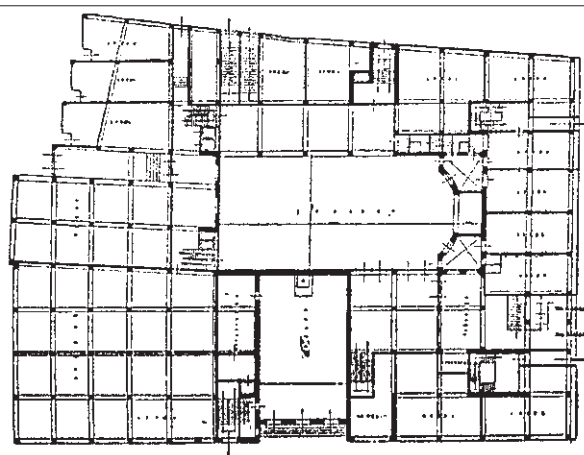
55 Picman, Seissel, 1931.

56 Na sjednici 23. ožujka Zakladni je odbor potvrdio prodaju prve parcele temeljem prošlogodišnje licitacije tvorničaru L. Schlengeru. [*** 1932.c, d; DAZg-ZGD-ZJT/c]

SL. 14. ZGRADA LJEKARNE ZAKLADNE BOLNICE, 1933.

FIG. 14 FOUNDATION HOSPITAL PHARMACY BUILDING, 1933

stubasto profiliranog završetka, ostakljeno prizemlje i mezanin, koji je Građevni odjel usvojio. Uži odbor Gradskog zastupstva nije bio fasciniran i odbacio je obje ponude zbog nedostatnih jamstava.⁴⁷ Prema insinucijama dnevnih novina, neki od odbornika nisu podržavali privatno-javno partnerstvo, tj. upletanje „u pitanje reguliranja cijena nekretnina” na štetu najmodavaca.⁴⁸

Druga licitacija raspisana je odmah nakon što je prva poništena, početkom srpnja 1931. godine.⁴⁹ Potaknuta peticijom 20.000 vjernika, ali i Pićmanovim i Seisselovim rješenjem ugla Ilica – Petričeva s kapelicom i lokalom prikladnim za ljekarnu, Zaklada se odlučila na ovoj parceli izgraditi vlastitu stambeno-poslovnu zgradu, što je dovelo do još jedne izmjene osnove. Parcela Zaklade izuzeta je od prodaje, a kapelice proširena za još jednu zgradu. Određene su i minimalne cijene svih parcela, ovisno o položaju, rangiranih u tri platna razreda. Najskuplje su bile ugaone i iličke parcele. Zbog uznapredovale gospodarske krize i ova je licitacija polučila neuspjeh. Javila su se samo četiri interesenta.⁵⁰ Dušan Plavšić iskoristio je priliku i još jedanput ponudio isti projekt, ovoga puta u sprezi s građevinskim društvom Mayreder, Keil, List &

Co. iz Graza i francuskim kapitalom. Opcina je ponudu uzela u razmatranje, pritisnuta sve težim prilikama koje su nužno utjecale i na samu ponudu – rok za amortizaciju produžen je na 25 godina i grad je uz obveznice svake godine morao osigurati u proračunu milijun dinara u slučaju ako zarada od najamnine ne bude dostatna za plaćanje anuiteta.⁵¹ Kao što se moglo i očekivati, ni druga ponuda – odbijena pretposljednog dana 1931. godine – nije zadovoljila gradske oce, unatoč sve većem broju nezaposlenih.⁵² Javno mnijenje bilo je da „gradsko zastupstvo nije do sada apsolutno ništa učinilo da bi ostvarilo jednu od najvećih osnovica sadašnjice, tj. da stvori gradskoj općini mogućnost posjeda najvažnije točke zagrebačkog centra i to bez opterećenja redovitog gradskog proračuna”.⁵³ Kad se već odustalo od jedinstvenog zdanja, javili su se i prvi prijedlozi o objedinjavanju bloka na razini prizemlja izvedbom *passagea*.⁵⁴

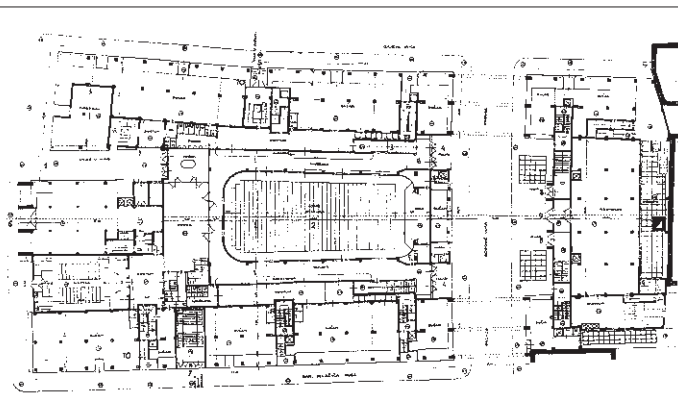
Izložba Pićmanova i Seisselova projekta u Salonu „Ulrich” u proljeće 1932. godine bila je *in memoriam* velike neostvarene osnove.⁵⁵ S izložbom je koincidirala prodaja prve parcele i posljednja poznata izmjena osnove kojom je parcela na uglu Gajeve i trga podijeljena na dvije.⁵⁶ Treća licitacija održana u travnju 1932.

SL. 15. BRACA CARNELUTTI D. D.: ZAKLADNI BLOK, PROJEKT, 1931.

FIG. 15 CARNELUTTI BROTHERS LTD.: FOUNDATION BLOCK, DESIGN, 1931

SL. 16. J. PIĆMAN I J. SEISSEL: ZAKLADNI BLOK, PROJEKT, 1931.

FIG. 16 J. PIĆMAN I J. SEISSEL: FOUNDATION BLOCK, DESIGN, 1931

SL. 17. S. SAVIC: ZAKLADNI BLOK, PROJEKT, 1931.
FIG. 17 S. SAVIC: FOUNDATION BLOCK, DESIGN, 1931

konačno je polučila željene rezultate – parcele u Gajevoj 2, Petrićevoj 7 i Bogovicevoj 4 prodane su Mirovinskom fondu činovnika i namještenika Gradske štedionice, Maxu i Jelisavi Günsberg i Levinu Schlengeru.⁵⁷ Suprotno svim nacelima *novoga građenja*, ali i svakoga iole razumnog, svi su kupci dobili precizne upute o budućem izgledu svojih zgrada bez obzira na unutrašnju dispoziciju prostorija, od visine krovnog vijenca preko izvedbe pročelja prizemlja i mezanina u staklu, do visine parapeta i dimenzije prozora na katovima.⁵⁸ Važno pitanje izgradnje dvorišta istodobno nije bilo regulirano ni jednom klauzulom. O iskustvu izgradnje čak dvije zgrade u Zakladnom bloku, nakon iznošenja svih problema s kojima se susreo zbog nametnutih ograničenja, Slavko Löwy zaključio je da su „projekti novogradnja na Zakladnom bloku dobrim dijelom rezultat prisilnoga građenja ‘izvana prema unutra’ i propisa koji iz estetskog (?) ili urbanističkog (?) razloga nastoje pošto-poto da blok od trinaest različitih zgrada, u četiri ulice, dočaraju kao jednu ogromnu zgradurinu”. Time je sve rečeno. Umjesto zdanja s atraktivnim javnim sadržajima poput koncertne dvorane i plivačkog bazena, koji će gradu nedostajati još duži niz godina, grad je dobio još skupih najamnih stanova, trgovina, nešto ureda, kavanu Carlton, ljekarnu, kapelicu i ništa više.⁵⁹

ZAKLJUČAK

CONCLUSION

Sagledamo li Zakladni blok – općenito valoriziran i interpretiran kao veliko ostvarenje zagrebačke međuratne arhitekture – iz raskrsta doba u kojem je izgrađen, nužno dolazimo i do drugih vrijednosnih ocjena. Zamjerke arhitekata bile su upućene ne samo apsurdnom

nametanju jedinstvenog oblikovanja, a na štetu kvalitetne unutrašnje dispozicije prostora, nego najvećim dijelom previsokom postotku izgrađenosti zemljišta i prevelikoj visini, zbog čega su dvorišnim pročeljima uskraćeni sunce, zrak i privatnost. Ni javnost nije bila sklona bloku. Velikim i nenadoknadivim propustom smatrala je izgradnju ne samo formalno nego i sadržajno i urbanističko-arhitektonski jedinstvenog zdanja na najekskluzivnijoj lokaciji, deficitarnog toliko očekivanim javnim sadržajima. Šteta je to veća što internacionalni stil nije dobio dovoljno izgleda za realizaciju javnih građevina, većinom ograničenih na zgrade obrazovnih ustanova, a upravo je takav projektni zadatak mogao postati promotorom dosega *novoga građenja* u čitavom obuhvatu – od novih prostornih koncepta do konstrukcija i materijala. Glavna vrijednost Zakladnog bloka nije stoga u njegovu urbanističkom rješenju, nego primarno u pojedinačnim ostvarenjima pojedinih arhitekata i pionirskoj primjeni armiranobetonske skeletne konstrukcije u stambenoj arhitekturi.

⁵⁷ Licitacija je održana 16.4.1932. [*** 1932.e]

⁵⁸ S. Löwy izgradio je zgrade Günsberg u Petrićevoj 7 (1932.-1933.) i Schlenger u Bogovicevoj 4 (1932.-1934.). [DAZg-GPZ-GO/c, i; RADOVIĆ MAHEČIĆ, 1999: 34-41; LÖWY, 1933; *** 1932.f]

⁵⁹ Parcele su kupili fizičke osobe, mirovinski fondovi i zadruge, a za neke od njih bili su raspisani i pozivni natječaji. Kucu Hahn u Bogovicevoj 2 (1932.-1933.) projektirao je O. Goldscheider; Alkalay u Gajevoj 2b (1932.-1933.) A. Freudenreich i P. Deutsch; palacu Zaklade u Petrićevoj 1 (1932.-1933.) F. Bahovec, A. Ulrich i I. Jurković; kucu Mirovinskog fonda činovnika i namještenika Gradske štedionice u Gajevoj 2 (1932.-1934.) H. Ehrlich; Mirovinske zaklade namještenika Štedionice Savske banovine u Gajevoj 2a (1935.) S. Kliska i A. Ulrich; zgrade Napretkove zadruge u Bogovicevoj 1 (1936.) i kucu Šepetanc u Petrićevoj 5 (1936.-1937.) Stjepan Planić; Središnje zadruge za osiguranje stoke u Petrićevoj 3 (1936.) F. Gabric, a kucu Vajda u Bogovicevoj 1b (1936.-1937.) M. Delenardo. Neizgrađene su ostale parcele nebodera i Bogoviceva 1a. [DOMLJAN, 1979: 263; DAZg-GPZ-GO/a, b, d, e, f, g, h; HANIĆAR, 2004: 96; *** 1932.h; LASLO, 1987: 98, 100, 101; RADOVIĆ MAHEČIĆ, 1999: 36]

LITERATURA

BIBLIOGRAPHY

1. BAZALA, V. (1969.), *Povijest zagrebackih bolnica*, „Acta historica medicinae, pharmaciae, veterinariae”, 9 (1-2): 147-162, Beograd
2. BAZALA, V. (1975.), *Pregled povijesti zdravstvenog graditeljstva na području Socijalističke Republike Hrvatske. Kulturno-historijski razvoj lječilišnih i zdravstvenih ustanova*, „Arhitektura”, 28 (152-153): 5-25, Zagreb
3. BJAŽIĆ KLARIN, T. (2007.), *Internacionalni stil – izložbe međuratnog Zagreba (1928.-1941.)*, „Radovi Instituta za povijest umjetnosti”, 31 (31): 313-326, Zagreb
4. BJAŽIĆ KLARIN, T. (2008.), *Inicijacija novog građenja – od nepopularne novotarije do ‘izvoznog’ proizvoda*, „Život umjetnosti”, 42 (82): 22-31, Zagreb
5. CIVIS (1931.), *Značajan datum u povijesti Zagreba*, „Gradski vjesnik”, 2 (5): 77-81, Zagreb
6. ČORAK, Ž. (1981.), *U funkciji znaka. Drago Ibler i hrvatska arhitektura između dva rata*, Zagreb
7. ČULUMOVIĆ, P. (1930.), *Nova Zakladna bolnica u Zagrebu. Odgovor g. dru Josipu Lohertu*, „Novosti”, 24 (195), 17.7.: 3-4, Zagreb
8. DOMLJAN, Ž. (1979.), *Hugo Ehrlich*, Zagreb
9. F. B. (BROZOVIĆ, F.) (1930.a), *Regulacija Jelačićevog trga i zemljišta Zakladne bolnice. Jos jedan glas stručnjaka*, „Jutarnji list”, 19 (6450), 18.1.: 11, Zagreb
10. F. B. (BROZOVIĆ, F.) (1930.b), *Regulacija Jelačićevog trga i parcelacija*, „Jutarnji list”, 19 (6461), 29.1.: 10, Zagreb
11. (F. N.) (FILIPOVIĆ, N.) (1983.), *Projekt za izgradnju zakladnog zemljišta na Jelačićevu trgu. Josip Pićman i Josip Seissel*, „Arhitektura”, 36 (184-185): 68-69, Zagreb
12. FREUDENREICH, A. (1930.), *O problemima Jelačićevog trga. Poslije regulacionog natječaja*, „Jutarnji list”, 19 (6446), 14.1.: 8-9, Zagreb
13. G. V. (1930.a), *Bazar Jelačićevih trgova u gradskoj vijećnici*, „Jutarnji list”, 19 (6442), 10.1.: 9, Zagreb
14. G. V. (1930.b), *Parcelaciona osnova gradilišta na Jelačićevom trgu gradskog građevnog uredda*, „Obzor”, 71 (14), 18.1.: 3, Zagreb
15. G. V. (1930.c), *Kapelica ne mora biti u Ilici*, „Jutarnji list”, 19 (6451), 19.1.: 9, Zagreb
16. G. V. (1931.), *Odluka o izgradnji Zakladnog bloka na Jelačićevom trgu*, „Jutarnji list”, 20 (7147), 24.12.: 7, Zagreb
17. GRABRIJAN, D. (1937.), *Osvrt na arhitektonsku izložbu arh. J. Neidhardta*, „Građevinski vjesnik”, 6 (1): 1-10, Zagreb
18. HANIĆAR, I. (2004.), *Popis projekata*, u: *Stjepan Planić 1900.-1980. Iz arhiva arhitekta*, katalog izložbe, Zagreb
19. IBLER, D. (1930.), *Problem regulacije Jelačićevog trga*, „Jutarnji list”, 19 (6469), 6.2.: 10, Zagreb

20. IVANČEVIĆ, R. (1983.), *Blok Zakladne bolnice u Zagrebu – spomenik moderne arhitekture*, „Čovjek i prostor”, 30 (363): 30-33, Zagreb
21. IVANČEVIĆ, R. (1989.), *Trg Republike – thesaurus Zagrabiae*, „Čovjek i prostor”, 36 (7-8): 22-23, Zagreb
22. KOLACIO, Z. (1983.), *Još nekoliko rijeci o bloku Zakladne bolnice*, „Čovjek i prostor”, 30 (366): 6, Zagreb
23. KORENIĆ, S. (1931.a), *U koju svrhu da se upotrijebi građevno tlo Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu*, „Jutarnji list”, 20 (6845), 22.2.: 4-5, Zagreb
24. KORENIĆ, S. (1931.b), *O gradnji nove Gradske vijećnice na zemljištu Zakladne bolnice*, „Novosti”, 25 (74), 15.3.: 17-18, Zagreb
25. LASLO, A. (1987.), *Zagrebacka arhitektura 30-ih – Vodič*, „Arhitektura”, 40 (200-203): 97-112, Zagreb
26. LOCHERT, J. (1930.a), *Zakladnu bolnicu treba provizorno preseliti na Sv. Duh*, „Jutarnji list”, 19 (6623), 13.7.: 6, Zagreb
27. LOCHERT, J. (1930.b), *Nova zakladna bolnica. Odgovor g. dru Pavlu Čulumovicu*, „Jutarnji list”, 19 (6630), 20.7.: 5, Zagreb
28. LOPANDIĆ, D. (1931.), *Zagrebacki opštinski dom na dvadeset spratova*, „Politika”, 28 (8268), 17.5.: 5, Beograd
29. LÖWY, S. (1933.), *Novogradnje na Zakladnom bloku u Zagrebu*, „Arhitektura”, 3 (3-4): 49, Ljubljana
30. MARUŠEVSKI, O. (1987.), *Od Manduševca do Trga Republike*, Zagreb
31. MISKULIN, M. (1931.), *Ima li uprava grada nabaviti zemljište Zakladne bolnice*, „Jutarnji list”, 20 (6902), 22.4.: 5, Zagreb
32. MUTNJKOVIĆ, A. (1997.), *Arhitekt Josip Picman*, Zagreb
33. PERŠIĆ, I. (1931.), *Dva problema grada Zagreba. Izgradnja bolničkog zemljišta – Sudbina Zbora*, „Jutarnji list”, 20 (6854), 3.3.: 7-8, Zagreb
34. PICMAN, J. (1930.), *Regulacija Jelacicevog trga i parcelacija zemljišta Zakladne bolnice. Odgovor na suvišan glas 'stručnjaka'*, „Jutarnji list”, 19 (6454), 22.1.: 8-9, Zagreb
35. PICMAN, J.; SEISSEL, J. (1932.), *Izložba projekta za izgradnju Zakladnog zemljišta na Jelacicevom trgu*, Zagreb (katalog izložbe)
36. PLANIĆ, S. (1933.), *Grad i društvo. Dva predavanja Ing. Vlade Antolice u Puckom sveučilištu*, „Književnik”, 6 (4): 163-168, Zagreb
37. PREMIERL, T. (1983.), *Svaka je arhitektura interpolacija. O interpolacijama zagrebacke međuratne arhitekture*, „Arhitektura”, 36 (184-185): 70-75, Zagreb
38. PREMIERL, T. (1990.), *Hrvatska moderna arhitektura između dva rata. Nova tradicija*, Zagreb
39. RADOVIĆ MAHEČIĆ, D. (1999.), *Slavko Löwy sustvaratelj hrvatske moderne arhitekture tridesetih godina*, Zagreb
40. RADOVIĆ MAHEČIĆ, D. (2007.), *Zakladni blok – blok trgovačkih i najamnih stambenih te poslovnih zgrada*, u: *Moderna arhitektura u Hrvatskoj 1930-ih*, 215-222, Zagreb
41. REYNOLDS, J. M. (2001.), *Maekawa Kunio and the Emergence of Japanese Modernist Architecture*, Berkeley/Los Angeles/London
42. BLAU, E.; RUPNIK, I. (2007.), *Project Zagreb. Transition as Condition, Strategy, Practice*, Barcelona
43. SUCIĆ, I. (1931.), *Prvi bolesnik dovezen je u Zakladnu bolnicu 1804., a zadnji 1931. godine*, „Jutarnji list”, 20 (6817), 25.1.: 5, Zagreb
44. ŠEN, E. (1931.), *O regulaciji Jelacicevog trga*, „Novosti”, 24 (42), 11.2.: 4, Zagreb
45. WEISSMANN, E. (1930.), *Izgrađivanje modernog grada. Veliki gradovi budućnosti – povodom izgradnje Jelacicevog trga*, „Jutarnji list”, 19 (6459), 27.1.: 3, Zagreb
46. *** (1929.a), *Odluka o Zakladnoj bolnici je stvarno pala*, „Jutarnji list”, 18 (6241), 20.6.: 8, Zagreb
47. *** (1929.b), *Tekst zakona o zakladi 'Zakladna bolnica u Zagrebu'*, „Jutarnji list”, 18 (6351), 9.10.: 8-9, Zagreb
48. *** (1929.c), *Prva sjednica uprave nove zaklade*, „Jutarnji list”, 18 (6361), 19.10.: 7, Zagreb
49. *** (1929.d), *Sjednica građevno regulatornog odbora*, „Jutarnji list”, 18 (6371), 29.10.: 10, Zagreb
50. *** (1929.e), *Parcelacija zemljišta Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu. Zaključci gradskog građevno-regulatornog odbora*, „Jutarnji list”, 18 (6372), 30.10.: 9, Zagreb
51. *** (1929.f), *Izgradnja građevnog bloka Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu*, „Jutarnji list”, 18 (6380), 7.11.: 9, Zagreb
52. *** (1929.g), *Raspis natječaja za parcelacionu osnovu građevnog bloka Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu*, „Jutarnji list”, 18 (6381), 8.11.: 10, Zagreb
53. *** (1929.h), *Raspis natječaja za Zakladni blok, Trg bana Jelacice, Zagreb*, „Narodne novine”, 95 (259), 9.11.: 2, Zagreb
54. *** (1930.a), *Za parcelaciju građevnog bloka bolnice na Jelacicevom trgu stiglo je 25 osnova*, „Jutarnji list”, 19 (6436), 4.1.: 8, Zagreb
55. *** (1930.b), *Parcelacija i izgradnja prostora današnje Zakladne bolnice*, „Novosti”, 24 (10), 10.1.: 5, Zagreb
56. *** (1930.c), *Osnova arhitekta Sunka. 25 osnova Jelacicevog trga i nijedno rješenje*, „Jutarnji list”, 19 (6443), 11.1.: 8, Zagreb
57. *** (1930.d), *O, ta umjetnost!*, „Jutarnji list”, 19 (6443), 11.1.: 11, Zagreb
58. *** (1930.e), *Parcelacija i izgradnja zemljišta Zakladne bolnice. S izložbe natjecajnih radnja u Ulrichovom salonu u Ilici*, „Novosti”, 24 (14), 14.1.: 4, Zagreb
59. *** (1930.f), *Još o Jelacicevom trgu. Tri osnove o parcelaciji građevnog bloka Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu*, „Jutarnji list”, 19 (6446), 14.1.: 8, Zagreb
60. *** (1930.g), *Uređivanje Jelacicevog trga*, „Koprive”, 27 (3), 18.1.: 49, Zagreb
61. *** (1930.h), *Pitanje bolnice i klinika sa 800 kreveta definitivno je riješeno*, „Jutarnji list”, 19 (6451), 19.1.: 7, Zagreb
62. *** (1930.i), *Regulacija zapadne strane Jelacicevog trga. Sastanak ocjenjivackog suda*, „Novosti”, 24 (19), 19.1.: 4, Zagreb
63. *** (1930.j), *Zakladni odbor prihvatio parcelacionu osnovu*, „Obzor”, 71 (15), 20.1.: 4, Zagreb
64. *** (1930.k), *O Jelacicevom trgu i oko njega*, „Jutarnji list”, 19 (6454), 22.1.: 8, Zagreb
65. *** (1930.l), *Prihvaćena parcelacija zemljišta Zakladne bolnice*, „Novosti”, 24 (23), 23.1.: 19, Zagreb
66. *** (1930.m), *Regulatorni odbor odobrio parcelacionu regulatornu osnovu za Jelacicev trg*, „Obzor”, 71 (18), 23.1.: 3, Zagreb
67. *** (1930.n), *Odobrena parcelaciona osnova zemljišta na kojem leži danasnja Zakladna bolnica*, „Novosti”, 24 (24), 24.1.: 4, Zagreb
68. *** (1930.o), *Arhitektonska situacija na Jelacicevom trgu*, „Koprive”, 27 (4), 25.1.: 66, Zagreb
69. *** (1930.p), *Kobna zabluda*, „Koprive”, 27 (5), 1.2.: 84, Zagreb
70. *** (1930.r), *Projekti palače za Jugoslavensku akademiju*, „Novosti”, 24 (86), 27.3.: 6, Zagreb
71. *** (1930.s), *Zakladna bolnica. Zaključci sa današnje sjednice izvršnog odbora*, „Obzor”, 71 (80), 7.4.: 3, Zagreb
72. *** (1930.t), *Sjednica gradskog zastupstva. Grad Zagreb i zajam od 40 milijuna dinara*, „Jutarnji list”, 19 (6628), 18.7.: 4, Zagreb
73. *** (1930.u), *Danas je obavljeno preseljenje ubožnice sa Sv. Duha na Selsku cestu*, „Jutarnji list”, 19 (6669), 28.8.: 6, Zagreb
74. *** (1930.v), *Zakladna bolnica selit će se u prosinu na Sveti Duh*, „Jutarnji list”, 19 (6711), 9.10.: 9, Zagreb
75. *** (1930.z), *Futurističke osnove*, „Svijet”, 5 (4): 88-89 + 96, Zagreb
76. *** (1930.x), *Graditeljska izložba za vrijeme međunarodnog kongresa graditelja u Zagrebu od 14.-21.IX.1930.*, katalog izložbe, Zagreb
77. *** (1930.y), *Zapisnik glavne godišnje skupštine U.J.I.A. – Sekcije Zagreb*, „Tehnicki list”, 12 (12): 173-176, Zagreb
78. *** (1930.aa), *Predaja gradske ubožnice na Sv. Duhu na upotrebu Zakladnoj bolnici*, „Gradski vjesnik”, 1 (8): 20-21, Zagreb
79. *** (1931.a), *Raspisan je natječaj za rušenje Zakladne bolnice*, „Jutarnji list”, 20 (6821), 29.1.: 5, Zagreb
80. *** (1931.b), *Pet ponuda za rušenje Zakladne bolnice*, „Jutarnji list”, 20 (6831), 8.2.: 6, Zagreb
81. *** (1931.c), *Sjednica Zakladnog odbora*, „Jutarnji list”, 20 (6833), 10.2.: 5, Zagreb
82. *** (1931.d), *Milijunska razlika među ponudama za rušenje stare Zakladne bolnice*, „Jutarnji list”, 20 (6834), 11.2.: 4-5, Zagreb
83. *** (1931.e), *Velik interes za gradilišta Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu*, „Obzor”, 12.2.: 3, Zagreb
84. *** (1931.f), *Poduzetnik Dragutin Peška tumaci zakonitetu svoje ponude*, „Jutarnji list”, 20 (6835), 12.2.: 4-5, Zagreb
85. *** (1931.g), *Građevni blok Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu i gradska općina*, „Jutarnji list”, 20 (6838), 15.2.: 6-7, Zagreb
86. *** (1931.h), *Danas je počelo rušenje Zakladne bolnice*, „Večer”, 12 (3065), 16.2.: 3, Zagreb
87. *** (1931.i), *Bata namjerava izgraditi peterokatnicu na Jelacicevom trgu*, „Jutarnji list”, 20 (6845), 22.2.: 6, Zagreb
88. *** (1931.j), *Jelacicev trg i Zagrebački zbor: Dva problema i jedno rješenje*, „Jutarnji list”, 20 (6860), 9.3.: 3, Zagreb
89. *** (1931.k), *Dražba nekretnina Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu*, „Jutarnji list”, 20 (6863), 12.3.: 7-8, Zagreb

90. *** (1931.l), *Zaklada Zakladna bolnica u Zagrebu – Oglas, „Jutarnji list“*, 20 (6868), 17.3.: 22, Zagreb
91. *** (1931.m), *Danas će reći g. Peška: „Srušil jesem prek sto let starog špitala na Harmici...“*, „Večer“, 12 (3120), 23.4.: 4, Zagreb
92. *** (1931.n), *Danas su predana očiscena gradilišta na Jelacicevom trgu zakladi Zakladne bolnice*, „Jutarnji list“, 20 (6904), 24.4.: 5-6, Zagreb
93. *** (1931.o), *Neboder usred Zagreba. Dvije ponude za izgradnju bloka Zakladne bolnice: građevnog poduzeća Carnelutti i Dušana Plavsica*, „Novosti“, 25 (139), 21.5.: 4, Zagreb
94. *** (1931.p), *O izgradnji Jelaciceva trga*, „Jutarnji list“, 20 (6938), 28.5.: 8-10, Zagreb
95. *** (1931.r), *Konferencija gradskih zastupnika i plenarna sjednica Zakladnog bloka*, „Jutarnji list“, 20 (6941), 31.5.: 9, Zagreb
96. *** (1931.s), *Uprava Zakladne bolnice ponistila dražbu o prodaji gradilišta na Jelacicevom trgu*, „Novosti“, 25 (148), 31.5.: 6, Zagreb
97. *** (1931.t), *Četrdesetpet milijuna franaka za izgradnju Jelacicevog trga*, „Jutarnji list“, 20 (7016), 15.8.: 6, Zagreb
98. *** (1931.u), *Licitacija gradilišta na Jelacicevom trgu. U svemu podnesene 3 ponude za 4 parcele*, „Jutarnji list“, 20 (7019), 18.8.: 5, Zagreb
99. *** (1931.v), *Pitanje Jelacicevog trga miče se s mrtve točke*, „Jutarnji list“, 20 (7058), 26.9.: 5, Zagreb
100. *** (1931.z), *Kompleks Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu čeka na odluku*, „Jutarnji list“, 20 (7066), 4.10.: 4, Zagreb
101. *** (1931.x), *Povoljni izgledi za izgradnju Jelacicevog trga za gradsku općinu*, „Jutarnji list“, 20 (7076), 14. 10.: 4, Zagreb
102. *** (1931.y), *Obvezatna ponuda za izgradnju Jelacicevog trga*, „Jutarnji list“, 20 (7110), 17.11.: 5, Zagreb
103. *** (1931.aa), *Zaklada 'Zakladna bolnica'. Oglas za prodaju zakladnih gradilišta na Jelacicevom trgu*, „Gradski vjesnik“, 2 (7), 1.4.: 130-131, Zagreb
104. *** (1931.bb), *Sjednica građevno-regulatornog odbora Gradskog zastupstva*, „Gradski vjesnik“, 2 (13): 231, Zagreb
105. *** (1931.cc), *Oglas za prodaju gradilišta Zakladnog bloka*, „Gradski vjesnik“, 2 (14), 15.7.: 244, Zagreb
106. *** (1932.a), *Na zemljištu Zakladne bolnice treba početi s gradnjom*, „Jutarnji list“, 21 (7161), 9.1.: 4, Zagreb
107. *** (1932.b), *Ovog će se ljeta graditi na zakladnom zemljištu na Jelacicevom trgu*, „Jutarnji list“, 21 (7172), 20.1.: 6, Zagreb
108. *** (1932.c), *Prodana prva parcela Zakladnog bloka*, „Jutarnji list“, 21 (7236), 24.3.: 7, Zagreb
109. *** (1932.d), *Izgradnja bloka Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu počeo će još ovog proljeća*, „Novosti“, 26 (84), 24.3.: 5, Zagreb
110. *** (1932.e), *Jedan četvorni hvat 24.000 dinara. Izgradivanje zemljišta Zakladne bolnice na Jelacicevom trgu počeo će ubrzo*, „Novosti“, 26 (106), 17.4.: 4, Zagreb
111. *** (1932.f), *Prve dvije zgrade na Zakladnom zemljištu*, „Jutarnji list“, 21 (7318), 17.6.: 9, Zagreb
112. *** (1932.g), *Izgradnja prolaza na Zakladnom bloku*, „Novosti“, 26 (181), 3.7.: 6, Zagreb
113. *** (1932.h), *Izgradnja parcele na uglu Gajeve ulice i Jelacicevog trga*, „Jutarnji list“, 21 (7352), 21.7.: 5, Zagreb

IZVORI

SOURCES

ARHIVSKI IZVORI

ARCHIVE SOURCES

1. Državni arhiv u Zagrebu, Zbirka građevinske dokumentacije, Zgrada Zaklade Jelacicev trg, sign. 239 [DAZg-ZGD-ZZJT]
2. Državni arhiv u Zagrebu, Gradsko poglavarstvo u Zagrebu, Građevni odjel [DAZg-GPZ-GO]
3. Ministarstvo kulture, Uprava za kulturni razvitak, Fototeka kulturne baštine [MK-UzKR-FKB]

DOKUMENTACIJSKI IZVORI

DOCUMENT SOURCES

1. DAZg-ZGD-ZZJT/a: Braca Carnelutti d.d. (1931.), dopis Općini slob. i kr. glavnog grada Zagreba, 20. 5., Zagreb
2. DAZg-ZGD-ZZJT/b: Saslušanje D. Plavsica od strane odbora gradskih zastupnika po pitanju ponude K. Seidela
3. DAZg-ZGD-ZZJT/c: Položajni nacrt. Zemljišta Zakl. bolnice, 18.7.1932., Zagreb
4. DAZg-GPZ-GO/a: Bogovičeva 1b, sign. 316/2
5. DAZg-GPZ-GO/b: Bogovičeva 2, sign. 317/1
6. DAZg-GPZ-GO/c: Bogovičeva 4, sign. 317/3
7. DAZg-GPZ-GO/d: Gajeva 2, sign. 682 (1037/1)
8. DAZg-GPZ-GO/e: Gajeva 2a, sign. 682 (1037/2)
9. DAZg-GPZ-GO/f: Gajeva 2b, sign. 682 (1037/3)
10. DAZg-GPZ-GO/g: Marinkovičeva 1 i 3, sign. 1755/56
11. DAZg-GPZ-GO/h: Marinkovičeva 5, sign. 1756
12. DAZg-GPZ-GO/i: Marinkovičeva 7, sign. 1756
13. MK-UzKR-FKB/a: inv.br. 9; neg.: V-9

14. MK-UzKR-FKB/b: inv.br. 8; neg.: V-8

15. MK-UzKR-FKB/c: inv.br. 371; neg.: III-71

16. Gradsko zastupstvo (1930.a), Zapisnik skupštine gradskog zastupstva slob. i kr. glavnog grada Zagreba održane dne 29. siječnja 1930., čl. 10.a i b, 8

17. Gradsko zastupstvo (1930.b), Zapisnik skupštine gradskog zastupstva slob. i kr. glavnog grada Zagreba održane dne 17. svibnja 1930., čl. 153, 76

18. Gradsko zastupstvo (1931.), Zapisnik skupštine gradskog zastupstva slob. i kr. glavnog grada Zagreba održane dne 30. prosinca 1931., čl. 392. II.1, 241

IZVORI ILUSTRACIJA

ILLUSTRATION SOURCES

SL. 1.	MK-UzKR-FKB/b
SL. 2.	MK-UzKR-FKB/a
SL. 3.	*** 1929.e
SL. 4., 5.	*** 1930.z: 88
SL. 6.	*** 1930.z: 89; IBLER, 1930
SL. 7.	*** 1930.z: 89
SL. 8.	*** 1930.b; G. V., 1930.a
SL. 9.	*** 1930.x: 11
SL. 10.	G. V., 1930.a
SL. 11.	GRABRIJAN, 1937: 1; *** 1930.z: 88
SL. 12.	WEISSMANN, 1930; *** 1930.z: 88
SL. 13.	*** 1930.k; CIVIS, 1931: 77
SL. 14.	MK-UzKR-FKB/c
SL. 15.	*** 1931.p: 8
SL. 16.	MUTNJAKOVIĆ, 1997: 57
SL. 17.	LOPANDIĆ, 1931

SAŽETAK

SUMMARY

FOUNDATION BLOCK IN ZAGREB

ARCHITECTURAL AND URBAN DESIGN FEATURES

Foundation Block in Zagreb is a complex of commercial and residential buildings surrounded by Gajeva, Ilica, Petriceva and Bogoviceva Streets. Mostly built in the period between 1932 and 1937 the block is protected cultural property and very frequently referred to as a high architectural achievement of the international style in Croatia. The construction of the block was preceded by a series of events that had a determining role in creating the typology and physiognomy of the building. Those events also included an architectural competition and several master plans. There were also alternative propositions for formal as well as spatial and functional integrity of the building built in the public interest.

The construction of the block was the last phase of the solution to the decennial problem revolving around the demolition of the old building of Foundation Hospital and the construction of a new one. This challenging situation was resolved in October 1929 by passing a law relating to the setting up of the foundation called Foundation Hospital. The foundation was required by the law to temporarily relocate the hospital, demolish the old hospital building and sell the property in order to obtain funds for the construction of a new building in Salata which was to house clinical hospitals of the Medical School. A subsequently created urban plan was to ensure that the future construction project would take into consideration the urban layout of the main city square and thus be envisaged as an integral complex attuned to the surrounding buildings. A densely built-up property with high rise buildings was to guarantee maximum profit for the foundation and various investors. The building design created by the Municipal Construction Department, proposing a stereotypical block with a high rise building at the corner of Gajeva Street and an

inner courtyard with a chapel, was rejected. Soon after, an architectural competition invited submissions of proposals for allotment of the hospital's property and building designs for the plot, as well as for the plot at the corner of Radiceva and Ilica Streets and the main city square. Four *ex aequo* prizes were awarded to D. Ibler, Z. Stržić, M. Kovačević and Sunko & Jungmann Company and two purchase prizes given to S. Planić and J. Pićman. Trust was placed in the new generation of architects who advocated modern architecture. Unfortunately, the architectural assignment of the competition – division of the property and determination of the outline of the future building reduced the principles of new building style to mere formal matters. The competition applicants were expected to respect the urban matrix of the Lower Town and the layout envisaged by the first urban plan, and to design a compact block, adapt it to the adjacent buildings and enclose the main square, which they did. Unawarded designs by J. Neidhardt and Le Corbusier's associates E. Weissmann, K. Maekawa and N. Rice showed inclination toward the construction of an integral building block.

A public presentation of the works generated public discussions between those who protected the square from the introduction of fashionable novelties and the young architects who defended modern architecture from various misinterpretations. Involved in the discussions were architects J. Pićman, F. Brozović and jurors E. Šen and A. Freudreich. The Municipal Construction Department created promptly a new urban plan by assembling the competition entries. After the plan was accepted, the hospital was relocated to Sveti Duh, tenders were invited for the demolition of the building and the first out of three land auctions held. The public followed all the events related to the new

building project and called upon the local authorities to be the sole investor in the construction of the block. There were divergent views about the use of the building since some wanted it to be a city hall and some favoured profitable commercial facilities that would include apartments whose rental prices could counterbalance the high-priced property market. Another option was public – private partnership model in which private investors would finance a multifunctional building and after investment return they would hand it over to the municipality. This model raised interests with Canelutti Brothers Company Ltd and D. Plavšić on behalf of K. Siedel who were backed by foreign capital. The design created by J. Pićman and J. Seissel and proposed by Plavšić was rejected by the municipality on the grounds of insufficient warranty. However, other designs were also rejected due to credit indebtedness of the local government. In the meanwhile, the construction of the Foundation palace with a pharmacy and chapel on the corner of Ilica and Petriceva Streets changed the urban plan once again. In collaboration with the Mayreder, Keil, List & Co. Plavšić tried to offer Pićman and Seissel's design at the second auction, but without success.

The first plot was sold in spring 1932. In the same period the exhibition showing Pićman and Seissel's design was mounted as a memorial to a great unrealized idea and wasted opportunity. The site on which the public wanted a building with public, cultural, sport facilities and service industry, received a uniform block comprised of rental residential and commercial multi-storey buildings whose specified dimensions and façade treatment guaranteed visual integrity, favoured over interior space organisation, which was precisely against all principles of modern architecture.

TAMARA BJAŽIĆ KLARIN

BIOGRAFIJA

BIOGRAPHY

TAMARA BJAŽIĆ KLARIN, dipl.ing.arch., diplomirala je 1997. godine na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Znanstvena je asistentica u Hrvatskom muzeju arhitekture Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Autorica je više znanstvenih i stručnih članaka, niza televizijskih priloga iz područja arhitekture i urbanizma te stalna suradnica emisije „Bastina, mi i svijet” Trećeg programa Hrvatskog radija. Težište njezina znanstvenog rada jest problematika hrvatske arhitekture međuratnog razdoblja.

TAMARA BJAŽIĆ KLARIN, Dipl.Eng.Arch, graduated from the Faculty of Architecture, Zagreb University in 1997. She works as research assistant at the Croatian Museum of Architecture, a constituent of the Croatian Academy of Sciences and Arts. She has authored several scientific and professional papers, TV programmes on architecture and urbanism, and has collaborated for the radio show Heritage, People and the World. Her scientific work focuses on Croatian architecture between the two world wars.

